OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Lainvalmisteluosasto

5. 12.2018

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Lakialoite LA 28/2018 vp laeiksi luottotietolain 18 ja 20 §:n ja ulosottokaaren 1 luvun 32 §:n ja 11 luvun 1 §:n muuttamisesta

Lakialoitteessa esitetään luottotietolain (527/2007) muuttamista siten, että maksuhäiriömerkintä poistettaisiin luottotietorekisteristä kuukauden kuluessa siitä, kun velkoja tai ulosottomies on ilmoittanut velan suoritetuksi tai vanhentuneeksi taikka velan peruste on poistunut tuomion tai tuomioistuimessa vahvistetun sovinnon kautta. Lisäksi ulosottokaarta ehdotetaan muutettavaksi siten, että ulosottomies heti ulosottoperusteen poistuessa tekisi viran puolesta ilmoituksen luottotietorekisterin ylläpitäjälle maksuhäiriömerkinnän poistamisesta.

Oikeusministeriö toteaa ehdotuksen johdosta seuraavan.

Aloitteessa luottotietolakia esitetään muutettavaksi siten, että luottotietorekisteristä ilmenisi käytännössä vain reaaliaikaiset maksuhäiriöt. Luottotietorekisterissä ei saisi olla tietoja henkilön aiemmasta maksukyvyttömyydestä tai –haluttomuudesta johtuvista maksuhäiriöistä, jos maksuhäiriömerkinnän taustalla oleva saatava on sittemmin suoritettu, velka vanhentunut tai velan peruste on poistunut tuomioistuimen ratkaisulla.

Aloitteella pyritään parantamaan taloudellisiin vaikeuksiin joutuneiden ihmisten asemaa ja heidän taloudenhallintansa kestävyyttä. Maksuhäiriömerkintä katsotaan aloitteessa rangaistusluonteiseksi.

Kun luotonantaja myöntää luoton, myyjä myy tuotteita tai palveluja velaksi tai vuokranantaja vuokraa asunnon uudelle vuokralaiselle, ottaa hän kantaakseen asiakkaansa tai vuokralaisensa maksukykyyn tai maksuhalukkuuteen liittyvän riskin, eli riskin siitä, ettei sopimuksen mukaista suoritusta tulla maksamaan kokonaan tai osittain oikea-aikaisesti. Luottotietorekisterissä olevat tiedot toimivat tämän riskin hallinnan välineenä.

Luottotietomerkintä ei ole sen saaneeseen henkilöön kohdistuva rangaistusluonteinen seuraamus, vaan se on ensisijaisesti luottotietorekisteriä käyttäville tahoille tieto merkinnän saaneen henkilön mahdollisesta maksukyvyttömyydestä tai –haluttomuudesta. Jos luottotietomerkintä poistetaan nopeasti velan viivästyneen maksamisen jälkeen, luottotietorekisteri menettää merkityksensä riskinhallintavälineenä luotonantajan, myyjän tai vuokranantajan kannalta etenkin siltä osin kuin riski koskee velallisen maksuha-

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

lukkuutta. Tällä seikalla voi olla moninaisia ennalta vaikeasti arvioitavissa olevia vaikutuksia. Muutos voisi esimerkiksi johtaa luottojen hintojen nousuun sen vuoksi, että luotonantajan on vaikeampi arvioida luotonhakijan luottoriski. Ajateltavissa on myös kehitys, jossa yksityiset vuokranantajat enenevässä määrin siirtyvät käyttämään sellaisten vuokranvälitysyritysten palveluja, joissa palveluun sisältyy vastuu vuokranmaksusta. Koska palvelun käyttäminen lisäisi vuokranantajan kustannuksia, lisääntyisivät paineet vuokrien korottamiseen.

Lakialoitteessa katsotaan, että maksuhäiriömerkinnän poistaminen kuukauden kuluessa velan maksamisesta parantaisi taloudellisiin vaikeuksiin joutuneiden henkilöiden taloudenhallinnan kestävyyttä. Oikeusministeriö ei yhdy arvioon. Jos taloudellisiin vaikeuksiin joutunut henkilö maksaa viivästyneen suorituksensa aina uudella – kalliimmalla – luotolla maksuhäiriömerkinnän poistamiseksi, todennäköistä on, että velkaantumisen aste lisääntyy ja taloudenhallinta edelleen heikkenee siihen saakka, kunnes uutta luottoa ei enää myönnetä.

Luottotietorekisteriin merkittävät maksuhäiriötiedot ja niiden säilyminen rekisterissä tietyn ajan sen jälkeen, kun yksittäinen saatava on suoritettu, on tärkeä seikka ylivelkaantumisen ehkäisemisessä ja vastuullisessa luotonantamisessa. Perusvaatimuksena kuluttajansuojalain (38/1978) 7 luvun 14 §:ssä edellytetyssä kuluttajan luottokelpoisuuden arvioinnissa on se, että luotonantaja tarkistaa kuluttajan luottotiedot (HE 78/2012 vp, s. 18). Kuluttajan luottokelpoisuuden arviointia koskevaa säännöstä tiukennettiin viitatun hallituksen esityksen johdosta hyväksytyillä lainmuutoksilla pikaluotoista aiheutuvien velkaongelmien vähentämiseksi. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että maksuhäiriötietojen säilyttämisaikojen merkittävä lyhentäminen olisi ristiriidassa luottokelpoisuuden arviointia koskevan tiukennuksen tavoitteiden kanssa.

Toisaalta on selvää, että luottotietomerkinnästä aiheutuu merkinnän saaneelle haittaa. Merkintä voi vaikeuttaa esimerkiksi asunnon vuokraamista, koska vuokranantajat helposti pitävät maksukykyyn tai -haluun liittyvää riskiä liian suurena. Asunnon vuokraamisen vaikeutuminen voi muun muassa estää henkilöä muuttamasta toiselle paikkakunnalle, vaikka työllistymisen mahdollisuudet olisivat sanotulla paikkakunnalla paremmat, ja viime kädessä tilanne voi johtaa syrjäytymiseen.

Ongelmia voi liittyä myös kotivakuutuksen saamiseen, joka taas osaltaan voi olla edellytys vuokrasopimuksen tekemiselle. Lain ja hyvän vakuutustavan mukaan vakuutusta ei kuitenkaan saa evätä pelkästään luottotietorekisterissä olevan maksuhäiriömerkinnän vuoksi (vakuutussopimuslain 6 a §; HE 63/2009 vp, s. 18). Maksuhäiriömerkintä voi kuitenkin olla hyväksyttävä syy kieltäytyä vakuutuksen myöntämisestä, jos sen perusteella voidaan objektiivisesti arvioida, että asiakas tulee vastaisuudessakin laiminlyömään vakuutusmaksun suorittamisen. Kysymys on tässäkin tapauksessa maksuhäiriömerkinnän saaneen henkilön ja elinkeinonharjoittajan intressien välisestä punninnasta.

Luottotietomerkinnän saaneen henkilön oikeuksien turvaamiseksi merkinnän poistamisesta ja poistamisen määräajoista säädetään luottotietolaissa. Lain säätämisen yhteydessä lyhennettiin tuolloin voimassa olleita maksuhäiriömerkinnän säilytysaikoja. Viime

vuosina on monissa yhteyksissä jälleen noussut esiin kysymys luottotietorekisteriin tallennettujen maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen muuttamisesta. Nykyisiä säilytysaikoja on pidetty merkinnän saaneen kannalta kohtuuttoman pitkinä.

Luottotietolaki tuli voimaan 1.11.2007. Yhteiskunta on sanotun ajankohdan jälkeen merkittävästi muuttunut. Lakia säädettäessä velkojan intressejä painotettiin enemmän kuin esimerkiksi lakialoitteessa LA 28/2018 vp. Hallituksen esityksessä (HE 241/2006 vp) olevaa ehdotusta siitä, että maksuhäiriömerkintä poistettaisiin heti merkintää johtaneen velan lopullisen vanhentumisen jälkeen, ei tuolloin hyväksytty. Yhteiskunnan muuttumista kuvastaa siten se, että lakialoite sisältää vuonna 2007 torjutuksi tulleen ehdotuksen.

Luottotietojen menettäminen on osa laajempaa kansalaisten ylivelkaantumiseen liittyvää ongelmakokonaisuutta. Hallitus päättikin budjettiriihessä elokuussa 2017, että oikeusministeriö arvioi ylivelkaantumiseen liittyviä lainsäädännön muutostarpeita, kuten esimerkiksi positiivisen luottotietorekisterin perustamista. Oikeusministeriö käynnisti vuoden 2017 joulukuussa selvityksen positiivisia luottotietoja koskevan järjestelmän perustamisesta.

Selvitys valmistui kuluvan vuoden syyskuun alussa (Selvitys positiivisia luottotietoja koskevan järjestelmän edellytyksistä, oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 26/2018). Siinä ehdotetaan perustettavaksi positiivinen luottotietorekisteri, joka muodostuisi yhtäältä kuluttajille myönnettyjä luottoja koskevista tiedoista ja toisaalta luotonhakijoiden tuloja koskevista tiedoista. Selvitys on parhaillaan lausunnolla. Määräaika lausuntojen antamiseen on vuoden 2018 loppuun.

Oikeusministeriö katsoo, että velallisen oikeutetut edut edellyttävät luottotietolainsäädännön uudelleen arviointia muun muassa maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen osalta. Kysymys on kuitenkin kokonaisuudesta, jossa on otettava huomioon myös luotonantajien ja muiden luottotietoja käyttävien tahojen intressit. Positiivisen luottotietorekisterin mahdollinen käyttöönotto vaikuttaisi myös merkittävällä tavalla siihen, mitä negatiivisia tietoja luottotietorekisteriin olisi merkittävä ja kuinka kauan niitä olisi perusteltua säilyttää. Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja koskevien säännösten uudelleen arviointi tulisi siksi toteuttaa positiivista luottotietorekisteriä koskevan lainsäädännön valmistelun yhteydessä.

Lainsäädäntöneuvos Maarit Leppänen

Ylijohtaja Antti T. Leinonen